

## การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ ปางสีดา จังหวัดสระแก้ว

### Destination Quality Standard Survey for Pang-Si-Da National Park, Srakaew Province

ประยูร ดาศรี\*

#### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาคำมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และนำผลจากการวิจัยไปบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยมีดังนี้คือ 1) เพื่อประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของ 4 องค์ประกอบหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อศึกษาคำความเชื่อมั่นของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 5 กลุ่มๆ ละ 30 คน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ สถิติวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินใช้สถิติหาค่าแอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ผลจากการวิจัยพบว่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา โดยรวมทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก มีคะแนนเฉลี่ยที่ 66 คะแนน เป็นคะแนนมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*) ค่าความเชื่อมั่นหรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบประเมิน มีค่า 0.7380 และมีค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนทั้ง 5 กลุ่มมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ถึง 40 คู่ หรือร้อยละ 20.41 ผลจากการวิจัยนี้ขอเสนอเป็นข้อมูลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ดังนี้ 1) การจัดการการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อการรองรับ

\* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาสารสนเทศเพื่อการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

นักท่องเที่ยว 2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรให้ชุมชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม 3) การจัดการการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม 4) การประเทศไทยเองควรส่งเสริมเรื่องฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ฟ่านักในประเทศไทยนานขึ้นและเพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกในที่สุด จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ต้องคำนึงถึงความเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติปางสีดา

**คำสำคัญ:** การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

### Abstract

This study is a qualitative research to examine the means to manage ecotourism in Pang Sida National Park. The results of the research are applied to ecotourism management. The key objectives of the research are as follows: 1) to assess the standard of ecotourism destination, 2) to examine 4 main quality elements of ecotourism destination, 3) to examine the reliability of the assessment on the quality of ecotourism destination, 4) to obtain the Pearson correlation value from the assessment, and 5) to obtain the management guidelines on ecotourism in Pang Sida National Park.

Samples in the research are from different careers and educational backgrounds. The total 150 samples are divided into five groups of 30 people. The data used in this research are the answers from the questionnaires on the quality of ecotourism destination. The statistic values used in the analysis are descriptive statistics such as average and percentage. The statistical analysis of the reliability or coefficient alpha ( $\alpha$ -Coefficient) for the assessment was Conbach Alpha Coefficient. The study also uses Pearson's correlation coefficient to examine the relation between the scores of two independent groups.

The results of the study reveal that the quality standard of eco-tourism destination in Pang Sida National Park is made up of four key components. An average of 66 points is a quality score in ecotourism destination, representing the good level with 3 star (\*\*\*) . The results also reveal the value of Coefficient Alpha at 0.7380 and the Pearson correlation coefficient scores from the assessment with significance at 0.05 and 0.01, 40 pairs from the total of 196 pairs.

The results of this research introduce the means of integrated management on ecotourism in Pang Sida National Park as follows: 1) ecotourism management should include the quality standard of accommodation; 2) ecotourism activities need collaboration from all sectors in the community; 3) ecotourism requires sustainability in natural and cultural prospects; and 4) the management of ecotourism in Pang Sida National Park should be taken into account as the World Heritage Pang Sida National Park.

Keywords: Ecotourism, Ecotourism Destination, Destination QualityStandard

## บทนำ

อุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดสระแก้ว มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญมากมายหลายชนิด มีทั้งภูเขา เนินเขา และที่ราบสลับกันไป นอกจากนี้ยังมีป่าไม้และพืชพรรณธรรมชาตินานาชนิด เช่น ป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และทุ่งหญ้าสavana และมีสัตว์ป่าที่หายากอีกหลายชนิดให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม เช่น ช้างป่า วัวป่า กระตัง นกเงือก ไก่ฟ้าพญาลอ

จะเห็นว่าจิต และผืนผืนชนิดต่างๆ ขณะเดียวกันอุทยานแห่งชาติปางสีดายังเป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลกผืนป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช 2555-2559) จังหวัดสระแก้วจึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาจังหวัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเมื่อพ.ศ. 2554-2556 ตอนหนึ่งไว้ว่า เพื่อเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอินโดจีน พันธุ์แหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนาการบริการด้านพื้นฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (แผนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว พ.ศ.2554-2556)

นอกจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว จังหวัดสระแก้วยังมีแผนพัฒนาทางด้านโลจิสติกส์ เพราะเป็นจังหวัดที่มีสภาพที่ตั้งและภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเป็นประตูภูมิภาคอื่นๆ และสู่อินโดจีน เพราะมีจุดผ่านแดนที่สำคัญอยู่ 1 จุด คือ จุดผ่านแดนที่คลองลึก อำเภออรัญประเทศ และในอนาคตจุดผ่านแดนที่อรัญประเทศจะเป็นจุดผ่านแดนที่สำคัญทางการค้าและการขนส่งระหว่างไทย-กัมพูชา และเวียดนามทางภาคใต้ นอกจากนี้จังหวัดสระแก้วยังอยู่ระหว่างแนวเขตพื้นที่ตามแนวพัฒนาภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอ่าวเวียดนาม-เจ้าพระยา-แม่โขง ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนและชุมชนอันเป็นศูนย์กลางทางภูมิภาคตามเส้นทางแนวตะวันออก-ตะวันตก ที่เชื่อมโยงพื้นที่ประเทศเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเวียดนาม ตามเส้นทางวังเตา-โฮจิมิน ซิตี-พนมเปญ-อรัญประเทศ-สระแก้ว-ปราจีนบุรี-กาญจนบุรี และทวาย (แผนพัฒนาจังหวัดภาคตะวันออก พ.ศ. 2555-2559)

ในอนาคตจังหวัดสระแก้วจะมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวง Southern Economic Corridors (SEC) ซึ่งเชื่อมต่อเศรษฐกิจจากเมียนมาร์-กรุงเทพฯ-สมุทรปราการ-ชลบุรี-ปราจีนบุรี-สระแก้ว-กัมพูชา-เวียดนาม และมีเส้นทาง Inter-Link ตัดผ่าน ขณะเดียวกันก็จะมีเส้นทางรถไฟเชื่อมต่อจากกัมพูชา-อรัญประเทศ-ปราจีนบุรี-ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพฯ ขณะนี้ เส้นทางรถไฟระหว่างอรัญประเทศ-ปอยเปต และพระตะบอง กำลังซ่อมแซม เพื่อเชื่อมต่อทั้งสองประเทศ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2556)

จากปัจจัยและประเด็นดังกล่าวมานี้ ในอนาคตเมื่อมีการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และศูนย์กลางทางการค้าชายแดนที่อรัญประเทศอย่างสมบูรณ์แล้ว จังหวัดสระแก้วก็จะเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านการค้าและการท่องเที่ยว และมีผู้คนเดินทางผ่านเพื่อทำธุรกิจและท่องเที่ยวมากขึ้น สถานที่พักและสถานที่บริการต่างๆ จะต้องมีการขยายตัวออกไป แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจะมีการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นที่นิยม คือ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ก็จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ถ้าจังหวัดสระแก้วและอุทยานแห่งชาติปางสีดาทำการบริหารจัดการการท่องเที่ยวไม่ดีแล้ว ย่อมจะมีผลกระทบต่อมาตราฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาก็จะเสียไป และมีผลกระทบต่อการเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติในอนาคต จากประเด็นปัญหา

ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อเสนอแนะแก่จังหวัดสระแก้วและอุทยานแห่งชาติปางสีดา ตลอดจนผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว นำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

### คำถามการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐานคุณภาพเชิงนิเวศหรือไม่
2. องค์ประกอบสำคัญทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาทั้ง 4 องค์ประกอบ มีศักยภาพมากน้อยเพียงใด
3. ผลจากการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จะมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับใด
4. ค่ามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีความสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
2. เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาทั้ง 4 ด้าน
3. เพื่อศึกษาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
4. เพื่อศึกษาค่าสหสัมพันธ์ของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา
5. เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

## แนวคิดและวรรณกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีการให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะไม่เน้นให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยว เพียงแต่ให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2552)

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเน้นความสำคัญของการบูรณาการ จุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์ธรรมชาติและการพัฒนาชุมชนไว้เป็นเรื่องเดียวกัน (Lindberg, K. 1991) อีกทั้งให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการให้ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Cater, 1999)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548) ได้กล่าวถึงผลพวงจากการประชุมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ประเทศบราซิลเมื่อพ.ศ. 2535 ที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันว่า ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน ดังนี้

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบเขตกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น จนถึงการแข่งขันและการแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก
2. กระแสความต้องการของตลาดท่องเที่ยวในด้านการศึกษา เรียนรู้ และมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากประชาชนพื้นฐานอันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนามีทิศทางที่ถูกต้อง

ในขณะเดียวกัน Charles, R. (2009) สมาชิกของสมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างประเทศ ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ และอนุรักษ์ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว และต้องยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. มีความรับผิดชอบต่อจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว
3. ช่วยสร้างสรรค์ประสบการณ์ในทางบวกแก่เจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ

4. ช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
5. ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายและส่งเสริมผู้คนที่เดินทางไปเที่ยวมา
6. ให้การส่งเสริมต่อจิตสำนึกของผู้คนในท้องถิ่น ต่อการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางสังคม
7. ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและข้อตกลงด้านแรงงานที่มีต่อกันและกัน

เช่นเดียวกันกับ Hill Jennifer และ Gale Tim (2009) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า มีความหมายเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สิ่งประทับใจทางการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติแวดล้อม
2. นักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะมีการเรียนรู้จากความประทับใจของแหล่งท่องเที่ยว

3.การจัดการการผลิตภัณฑและประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ควรให้ความสัมพันธ์กับธรรมชาติท้องถิ่นและความยั่งยืนของเศรษฐกิจท้องถิ่น

ทั้งนี้ ทั้ง Boo (1990) และ Carter (1994) ได้ให้ความเห็นอีกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติ และเกิดผลกระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2548) กล่าวว่า ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

ส่วน ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์ (2547) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเน้นดังนี้

1. คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อธรรมชาติ วิถีชีวิตและการอนุรักษ์

2. การจัดการเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้

3. การจำแนกเขตการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศ รวมไปถึงมาตรการหรือเงื่อนไขในการใช้พื้นที่ต่างๆ

4. แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. การประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

6. การติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่เสมอ

สุทัศน์ วรรณเลิศ (2547) กล่าวว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยว จัดว่าเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการที่ประกอบด้วยองค์กรและผู้เชี่ยวชาญทุกฝ่าย รวมไปถึงแผนงาน โครงการ มาตรการ และกฎระเบียบต่างๆ และยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้วย

เช่นเดียวกับ Michael Wales K. Branden (1992) ได้กล่าวถึงโครงการอนุรักษ์พื้นที่อันนาปูร์ณะในประเทศเนปาล เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนกลุ่มน้อยมาหลายร้อยปี มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น ต่อมาบริเวณนั้นได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเดินป่าอันดับหนึ่งของเนปาล จนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง จนเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมด้านธรรมชาติและสังคมอย่างมากมาย

ต่อมาทางการเนปาลจึงได้ร่วมมือกับประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาแก้ปัญหา โดยใช้วิธีผสมผสานและการแก้ปัญหาต่างๆ ของประชาชน พร้อมทั้งมีการอนุรักษ์ธรรมชาติและจัดการการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง คือ ให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ลดขั้นตอนการบริหารให้



น้อยลง ส่งผลให้เกิดผลดีตามมาหลายด้าน ทั้งความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ความร่วมมือของประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานด้านต่างๆ (Gurung and DE Cursey, 1994)

ประเทศภูฏาน อันเป็นประเทศเล็กๆ และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้อย่างเคร่งครัดมาหลายร้อยปี โดยไม่ยอมนำวัฒนธรรมดั้งเดิมมาแลกกับเงินตราต่างประเทศ เช่น วารสาร The Economic Intelligence Unit (1991) กล่าวว่า ประเทศภูฏานเป็นประเทศที่มีป่าไม้ถึงร้อยละ 60 มีนกชนิดต่างๆ อยู่ไม่ต่ำกว่า 770 ชนิด เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติสูงมาก มีสัตว์ที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ก็พบอยู่ในประเทศนี้อีกหลายชนิด เช่น แกะสีน้ำเงิน หมีแพนด้าสีแดง เสือดาวหิมะ และนกกระเรียนคอดำ (Myra Chackley, 1994)

จากความสวยงามของธรรมชาติและวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของประเทศภูฏาน จึงทำให้นักท่องเที่ยวคลั่งไคล้ที่จะไปเที่ยวชมประเทศภูฏานให้ได้ ในช่วงปี ค.ศ. 1974-1990 มีนักท่องเที่ยวเข้าภูฏานเพียง 23,000 คน มีรายได้ในระดับที่ต้องการ แต่รัฐบาลภูฏานก็ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวมากเกินไป เพราะเกรงว่าอาจทำให้วัฒนธรรมเก่าแก่เสียหายได้ (Myra Shackley, 1994)

ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ เป็นบริเวณที่มีเกาะเล็กๆ มากมาย แม้จะมีทรัพยากรเพียงเล็กน้อย แต่ก็เปี่ยมทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้เปรียบกว่าบริเวณอื่นๆ คือ มีหาดทรายขาวสะอาด ทะเลปราศจากมลภาวะ อากาศอบอุ่น น้ำทะเลใส และมีวัฒนธรรมที่แตกต่างและน่าสนใจ แต่ขาดความช่วยเหลือจากที่อื่นให้เข้ามาช่วย สหภาพยุโรปจึงให้การสนับสนุนเงินทุนเข้ามา และสภาการท่องเที่ยวแปซิฟิกใต้ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น แต่ก็ไม่สามารถพัฒนาให้สำเร็จเท่าที่ควร เพราะคนท้องถิ่นมองไม่เห็นประโยชน์ที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะแรงผลักดันดังกล่าวเกิดจากผู้บริหารจากต่างประเทศ ซึ่งมองเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามกระบวนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Hall, 1994)

แม้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณหมู่เกาะทะเลใต้จะได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า แต่ก็พบว่า ได้เกิดความเสียหายต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การศึกษาของ Goodfellow (1992) พบว่าแม้บริษัทจัดนำเที่ยวจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ระมัดระวังในเรื่องของระบบนิเวศและวัฒนธรรมโดยมีคำขวัญว่า “ให้เหลือไว้แต่รอยเท้า” ก็ยังมีผลกระทบทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

ส่วน Weaver (1994) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณทะเลคาริเบียน ซึ่งส่วนใหญ่บริเวณนี้มีทั้งทะเล หาดทรายและแสงแดด จากผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวแบบเก่า ทำให้มี

ความพยายามนำปรัชญาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยลง โดยใช้ความงามของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว หลังจากได้ปรับแนวการท่องเที่ยวใหม่สู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 2-3 ปี Weaver ได้ทำการศึกษาพอสรุปได้ว่า ประเทศโดมินิกัน ได้วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดทางนิเวศมาใช้ และมีสถานที่พักนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นโรงแรมขนาดเล็กและบ้านพักของคนในท้องถิ่น ต่อมาเมื่อมีการสร้างโรงแรมและคอนโดมิเนียมขนาด 100 ยูนิตขึ้น และมีการขยายสนามบินให้เครื่องบินขนาดใหญ่ลงจอดได้ โดมินิกันก็เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาจากนักท่องเที่ยวเดินป่า มีการเก็บพันธุ์ไม้ในเขตอนุรักษ์อย่างผิดกฎหมาย และเกิดผลกระทบต่อความสวยงามทางธรรมชาติ ตามมาอย่างรุนแรง (Weaver, 1994)

ที่ประเทศคอสตาริกาอันเป็นประเทศเล็กๆ ที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก้าวหน้ามากที่สุดในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก และมีอยู่ถึงร้อยละ 4 ของความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในโลก (UNDP, 1997) และ Place (1998) ได้ศึกษาพบว่า ชีวิตความเป็นของคนในชุมชนท้องถิ่นสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองจากการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นในคอสตาริกา เช่น ต้นไม้ เนื้อปลา และอื่น ๆ Place ยังเสนออีกว่า การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีขนาดเล็ก ได้ก่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ก็พบว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสีย ทางเดินป่าพังทลาย จนกลายเป็นปัญหาอย่างรุนแรงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

จากตัวอย่างปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศต่าง ๆ หรือตามบริเวณต่าง ๆ ถ้าประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมใด ๆ แล้ว ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย และเกิดความยั่งยืนได้ยาก

## ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ผลออกมาตามขั้นตอนแต่ละวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ได้คะแนนรวมจากการประเมินทั้ง 4 องค์ประกอบ อยู่ที่ 66 คะแนน หรือร้อยละ 66
2. ได้คะแนนจากการประเมินของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้
  - 2.1 องค์ประกอบที่ 1 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 68 ของคะแนนเต็ม
  - 2.2 องค์ประกอบที่ 2 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 65 ของคะแนนเต็ม

2.3 องค์ประกอบที่ 3 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 66 ของคะแนนเต็ม

2.4 องค์ประกอบที่ 4 ได้คะแนนเท่ากับร้อยละ 64 ของคะแนนเต็ม

จากข้อมูลทีวีเคราะห์ออกมานี้ชี้ให้เห็นได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาตั้งแต่องค์ประกอบที่ 1 ถึงองค์ประกอบที่ 4 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานคุณภาพเชิงนิเวศอยู่ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลข้อที่ 1 และข้อที่ 2 สามารถตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ได้ว่า มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาอยู่ในระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

1. การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมิน ผลจากการวิเคราะห์ทางสถิติปรากฏว่าแบบประเมินชุดนี้มีค่าความเชื่อมั่นหรือค่าแอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) อยู่ที่ .7380 และมีค่าความเชื่อมั่นของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .6580

กลุ่มที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7760

กลุ่มที่ 3 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7559

กลุ่มที่ 4 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7898

กลุ่มที่ 5 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .6784

2. การวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนจากแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว 4 องค์ประกอบ จำนวน 14 ข้อ เมื่อรวมทั้งหมด จะมีจำนวน 196 คู่ ได้ผลดังนี้

1. คู่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีจำนวน 32 คู่

2. คู่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 8 คู่

3. คู่ที่ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย มีจำนวน 156 คู่

4. มีคู่ที่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และ .05 ถึง 40 คู่ หรือที่ร้อยละ 20.41 ของจำนวนคู่ทั้งหมด

3. การวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อแบบประเมินที่นำมาใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากจำนวน ของผู้ตอบแบบประเมิน 63 คน พบว่า ร้อยละ 53.97 ของผู้ตอบแบบประเมินเห็นว่าเป็นแบบประเมินที่มีความเหมาะสมแล้ว และอีกร้อยละ 41.27 เห็นว่าไม่มีความเหมาะสม และอีกร้อยละ 4.76 ควรมีการปรับปรุงแบบประเมิน

4. การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจำกัดนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวยังอุทยานแห่งชาติปางสีดาแต่ละปี ปรากฏว่ามีผู้ให้ความคิดเห็น จำนวน 71 คน ในจำนวนนี้ปรากฏว่า มีอยู่ร้อยละ 61.97 ที่เห็นว่าควรจำกัดนักท่องเที่ยว อีกร้อยละ 36.62 ไม่ควรจำกัดนักท่องเที่ยว และอีกร้อยละ 1.4 ควรมีการแก้ไขระเบียบเข้าอุทยาน

### อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิจัยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีทั้งข้อมูลหัตถิยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ จากข้อมูลหัตถิยภูมิ ได้ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณใด ๆ จะเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน (Gunning and D.E. Censey, 1994) และให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดาก็คงทำนองเดียวกัน คือ ให้ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้นแต่ละครั้ง

ส่วนข้อมูลปฐมภูมิอันเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและประเมินมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดานั้น เป็นข้อมูลที่จะชี้ให้เห็นได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีเพราะผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีมาตรฐานคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี คือ มีคะแนนจากการประเมินเท่ากับ 66 คะแนน หรือร้อยละ 66 หรือระดับมาตรฐาน 3 ดาว (\*\*\*)

2. มาตรฐานคุณภาพขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 1 มีค่าเท่ากับร้อยละ 68 ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

2.2 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 2 มีค่าเท่ากับร้อยละ 65 ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

2.3 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 3 มีค่าเท่ากับร้อยละ 66 ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

2.4 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบที่ 4 มีค่าเท่ากับร้อยละ 64 ที่ระดับมาตรฐานดี หรือระดับ 3 ดาว (\*\*\*)

3. ผลจากการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นหรือค่าแอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) ของแบบประเมินก็ปรากฏว่า แบบประเมินชุดนี้มีมาตรฐานเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย เพราะมีค่าแอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) ถึง .7380 อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดี มีความน่าเชื่อถือได้

4. ผลจากการทดสอบหาค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนจากการประเมินก็ปรากฏว่า ได้คะแนนจากการประเมินของกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม มีค่านัยสำคัญเชิงสถิติที่ระดับ 0.01 และระดับ 0.05 ถึง 40 คู่ จากจำนวนคู่ทั้งหมด 196 คู่ มีความสัมพันธ์กันถึงร้อยละ 20.41

5. จากการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าคะแนนมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา และการวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนจากการประเมินของกลุ่มตัวอย่าง ชี้ให้เห็นได้ว่า อุทยานแห่งชาติปางสีดามีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

### สรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลทฤษฎีของผู้ทรงคุณวุฒิทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้กล่าวถึงเชิงการวิจัยหรือบทความทางวิชาการก็ตาม ล้วนแต่ชี้แนะให้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนบกหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามชายทะเล ควรอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ให้มีความยั่งยืน (ดรชนี เอมพันธ์, 2542) และที่สำคัญก็คือ ให้ชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (Michael Wells, 1992, Place, 1998)

ส่วนข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการวิจัยที่มีข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พอสรุปได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะแก่สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

1.1 จัดทำนโยบายเกี่ยวกับการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆให้เป็นรูปธรรมกว้างขวางขึ้น

1.2 จัดทำแผนและการปฏิบัติตามแผนร่วมกับภาคเอกชนให้บรรลุตามเวลาที่เหมาะสม

1.3 จัดอบรมเจ้าหน้าที่ของสำนักให้มีความรู้เรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1.4 มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น

1.5 จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

1.6 ร่วมมือการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานอื่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะแก่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

2.1 ปรับรายได้แก่เจ้าหน้าที่และบุคลากรผู้น้อยให้สูงพอแก่การครองชีพ

2.2 ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังให้รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.3 แยกส่วนบริการในอุทยานต่าง ๆ ให้เอกชนเข้าไปบริหารจัดการ

2.4 ตามอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง ควรมีป้ายบอกทิศทางและข้อมูลต่าง ๆ ให้ชัดเจน เช่น ข้อปฏิบัติ และข้อห้ามต่าง ๆ

2.5 มีการประชาสัมพันธ์จุดอ่อนจุดแข็งของสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง

3. ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว

3.1 หน่วยงานราชการและนอกราชการควรร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

3.2 สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

3.3 ทางจังหวัดสระแก้วและหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่น ร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติปางสีดา และแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพดีอยู่เสมอ

3.4 จัดสรรงบประมาณให้อุทยานแห่งชาติปางสีดา ทำการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

3.5 ร่วมมือกันนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่ผู้มาเยือน

4. ข้อเสนอแนะแก่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติปางสีดา และเจ้าหน้าที่อุทยาน

4.1 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรเป็นผู้บริหารและบริการที่ดี

4.2 มีการติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ

4.3 ร่วมมือกับชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบอุทยานในเชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรตลอดเวลา

4.4 ให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนด้วยความยินดีและมีมิตรไมตรี

4.5 จัดให้มีร้านอาหารที่สะอาด ปลอดภัยไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

### ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ควรมีการศึกษาวิจัยมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีการจัดการท่องเที่ยวให้กว้างขวางขึ้น

2. อุทยานแห่งชาติต่าง ๆ ทั้งทางบกและทางทะเล ก่อนมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมบูรณ์ ควรมีการศึกษาคู่มือที่เหมาะสมของศักยภาพขององค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วนเสียก่อนเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีมาตรฐานดีขึ้น

### ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัย เรื่อง การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว มีข้อเสนอแนะแก่จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำไปพิจารณาประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ดังนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรคำนึงถึงมาตรฐาน และคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่อการรองรับนักท่องเที่ยว
2. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรให้ชุมชนทุกภาคส่วนที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดาเข้ามามีส่วนร่วม
3. การจัดการการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติปางสีดา
4. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ควรคำนึงถึงความเป็นมรดกโลกของอุทยานแห่งชาติแห่งนี้ด้วย อย่าได้คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์อย่างเดียว

## บรรณานุกรม

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พรรณ. (2544). *คู่มือโครงการนำร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม .กรุงเทพมหานคร.*
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2541). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ .กรุงเทพมหานคร.*
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2550-2559). *การจัดการอุทยานแห่งชาติปางสีดา .กรุงเทพมหานคร.*
- กองการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2556). *แผนพัฒนาเส้นทางรถไฟสายตะวันออก พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร.*
- จังหวัดสระแก้ว. *แผนพัฒนาจังหวัดสระแก้ว 2553-2556.*
- จังหวัดสระแก้ว. (2554-2556). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว.*
- ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และคณะ. (2547). *คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ .มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.*
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพมหานคร.*
- สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. (2548). *คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ .กรุงเทพมหานคร.*
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรอบแหล่ง มรดกโลกทางธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร. บริษัท โมโนกราฟ สตูดิโอ จำกัด.*



- สำนักพัฒนาคมนาคมภาคตะวันออก. (2555). *แผนพัฒนาจังหวัดภาคตะวันออก พ.ศ. 2556-2559*. กรมทางหลวงชนบท. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2553). *อุทยานแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and the Pitfalls (Vol. 1)* World Wildlife Found, Washington, DC.
- Calkin, J. (1997). *Sustainable Tourism Strategy for Tonga*. Calkin & Association, Sydney.
- Carter, E. and Lowman, G. (eds.). (1999). *Ecotourism: A Sustainable Option?* John Wiley and Sons, Chichester.
- Economist Intelligence Unit. (1991). *"Bhutan" International Tourism Reports*, WTO.
- (1992). *Nepal International Tourism Reports*. WTO.
- Goeldner, Charles., Ritchie, J. R, Brent. (2009). *Tourism, Hoboken, New Jersey*, John Wiley and Sons.
- Goodfellow, D., (1992). *Host Versus guest-the desires and concerns of passengers on society expedition world discovery in Ecotourism Incorporating the Global Classroom*, Canberra: International Conference.
- Gurung, C.P., and De Coursey, M. *The Annapurna Conservation Area Project: (1994) A pioneering example of Sustainable Tourism*, Chichester: John Wiley Sons.
- International Ecotourism Society (TIES). (2006). Fact Sheet Global Ecotourism.
- Lindberg, K. (1991). *Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits*, Word Resources Institute, Washington, D.C.
- Nash, G. (1997). *"Tourism as a Form of Imperialism"* in V.L. Smith, ed. *Hosts and Guests: the Anthropology of Tourism*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Page, S.J. and Dowling, R.K. (2002). *Ecotourism*. Prentice Hall, Harlow.
- Place, S. (1998). *"The Impact of Natural Park Development on Tortuguer Costa Rica"* *Journal of Cultural Geography*, World Tourism Organization.
- Rudgin, B. (1994). *Ecotourism: Passage to Sustainable development? Unpublished Master's thesis*, Palmerston North, Massey University, forthcoming.

- Shackly, Myra. (1994). *The Land of Lo, Nepal/Tibet*. Tourism Management. 15.
- Weaver, David. (1994). "Ecotourism in the Caribbean Basin" in Erlet Carter and Gwen Lowman (eds) *Ecotourism* John Wiley and Sons
- Wells, M., Brandon, K. (1992). *People and Parks,: Linking Protected Area Management with Local Communities*, Washington, DC: World Bank.